

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Jouhki, Jukka

Title: Rambo pelastaa länsimaalaisia - ja muita merkkejä banaalista oksidentalismista

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Jouhki & AntroBlogi, 2018

Rights: CC BY 4.0

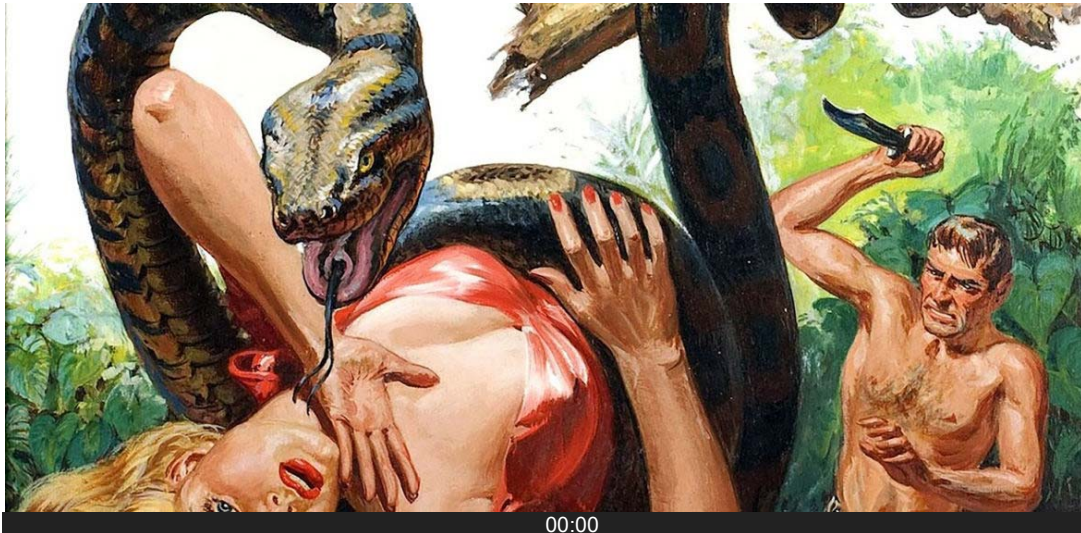
Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Jouhki, J. (2018, 6.2.2018). Rambo pelastaa länsimaalaisia - ja muita merkkejä banaalista oksidentalismista. AntroBlogi. <https://antroblogi.fi/2018/02/banaali-oksidentalismi/>

Rambo pelastaa länsimaalaisia – ja muita merkkejä banaalista oksidentalismista

- Jukka Jouhki
- [Media ja internet](#) [Politiikka ja talous](#)
- 6.2.2018 10:09

”Ryhmä länsimaalaisia ihmisoikeusaktivisteja vangitaan Burmassa, ja Rambo lähtee paikalle palkkasotureineen”, kertoi Telkku.com-sivusto aikoinaan uusimman Rambo-elokuvan juoneksi. Rambo ei siis pelasta ketä tahansa ihmisoikeusaktivisteja vaan [länsimaalaisia](#) ihmisoikeusaktivisteja, koska [empatiamme on voimakkaampaa, mitä lähempänä sen kohde meitä kulttuurisesti on](#). Uutisetkin keskittyvät enemmän omaksi koetun ihmisryhmän tapahtumiin kuin kauempana olevien ihmisten kohtaloihin. Meitä kiinnostaa, mitä ”meille” tapahtuu. Oli kyseessä sitten oma perhe, kotikaupunki tai kotimaa – tai maailman suurin ”me”, miljardin ihmisen joukko, joka kutsuu itseään länsimaalaisiksi.

On totta, että länsimaat kiertää auringon ympäri kerran vuodessa

On oikeastaan ihme, että niinkin sekalaisella seurakunnalla kuin ”länsimaat” on yhteinen nimi. Kyseessä on kokoonpanoltaan sumea ja tilanteiden mukaan vaihteleva, jatkuvassa kriisissä oleva valikoima erilaisia yhteiskuntia. Sen jäsenet puhuvat eri kieliä, syövät erilaisia ruokia, lukevat eri kirjoja ja lehtiä, katsovat eri elokuvia, näyttävät erilaisilta ja uskovat erilaisiin henkiolentoihin tai eivät usko mihinkään – mutta silti uskovat olevansa samaa porukkaa. ”Länsimaat” onkin klassisessa etnografisessa mielessä yhteisö ainoastaan hyvin joustavasti ajatellen.

Postmodernissa mielessä länsi on paraatiesimerkki yhteisöllisyydestä: identiteetit kylästä kansallisvaltion keskittyvät enemmän ykseyteen kuin heterogeenisuuteen. Siksi länsimaisuuskin kaikesta sekavasta sisällöstään huolimatta on meille tarpeeksi vakuuttava samaistumisen kohde. Tässä identiteettipolitiikassa meitä tukevat – jos eivät jopa pakota – reilu miljardi muuta länsimaalaiseksi itseään kutsuvaa ihmistä sekä maailman loput kuusi miljardia ihmistä, jotka kutsuvat meitä länsimaalaisiksi.

Kuva: Suvi Jaakkola

Länsimaisia ihmisiä yhdistää valikoitujen ”yhteisten” historiallisten tapahtumien painottamisen lisäksi erityisesti puhe asioiden länsimaisuudesta. Jos kerron, että söin aamulla länsimaista ruisleipää ja luin länsimaista lehteä, kuulija olisi hämmentynyt. Jos vielä lisäisin astronomisen huomion siitä, kuinka länsimaat kiertää auringon ympäri kerran vuodessa, kuulija varmaan jo tiedustelisi ääneen sanavalintaani – vaikka puhuisinkin aivan totta. Ainoastaan rajaukseni olisi epätavallinen, koska voisin puhua

länsimaisen ruisleivän sijaan ihan vaan ruisleivästä. Mutta jos puhun tavanomaisemmin länsimaisesta kulttuurista, länsimaisista ihmisistä, länsimaisesta lääketieteestä, länsivalloista, länsimaisesta musiikista, länsimaisesta demokratiasta, länsimaisesta kirjallisuudesta, länsimaisesta ihmiskäsityksestä tai länsimaisesta filosofiasta, sanavalintani tuntuvat luonnollisilta.

Edward Said määritteli uudelleen käsitteen *orientalism* tarkoittamaan kolonialistisen länsimaista taipumusta eksotisoida ja toiseuttaa "itä" ja sen kansat yhdeksi monoliitiksi, joka on "lännen" peilikuva: lapsekas, tunteikas, kaottinen ja degeneroitunut. Vaikka Said oli oikealla asialla kritisoidessaan orientalistista maailmankuvaa, hän myös joutui omaan ansaansa, koska hänen rakentamansa kuva länsimaista oli myös monoliittinen: yhtenäinen, kolonialistinen "länsi" tai "länsimaat", joka suhtautui Orienttiin yhdellä tavalla. Said oli tässä mielessä oksidentalisti (Occident = länsi).

Kyläjuhla 1600-luvulla

Arkinen, salakavala kansa ja länsi

Vaikka länteen suhtautuisi positiivisesti, negatiivisesti tai välinpitämättömästi, jo siitä puhuminen vahvistaa mielikuvaa siitä, että länsi on oikeasti olemassa. Ilmiötä on tutkittu jo paljon, mutta lähinnä kansakunnan suhteen. **Michael Billig** kertoo kirjassaan *Banal Nationalism*, kuinka kansallismielisyyden kannalta tehokkainta ei niinkään ole "kuuma" nationalismi, esimerkiksi kansallista puhtautta vaativat "Suomi

suomalaisille!” -tyyppiset huudahdukset tai ”America First” -vaatimukset. Tehokkaampaa kansallismielisyyttä on ”viileä” nationalismi, johon kuuluvat ensinnäkin arkipäiväiset ja lähes huomaamattomat kansalliset symbolit, kuten valtion lippu koulun pihalla tai tasavallan presidentin kuva seinällä, joita ei tarvitse palvoa, vaan ne muistuttavat meitä vaivihkaa kansallisuudestamme. Puheen tasolla tehokasta arjen nationalismia ovat tokaisut ”meistä” suomalaisista, muistelut siitä, kuinka ”USA” joutui vetäytymään Vietnamista tai uutisissa mainittu ”Venezuela”, joka voitti Miss Maailma -kisat. Näissä esimerkeissä kansakunta ilmaistaan toimijana.

Yksittäisinä tekoina symbolit ja puheet eivät vielä tunnu missään, mutta kun miljoonat ihmiset puhuvat samasta kansasta ja näkevät samoja symboleja vuosikymmenten ajan, banaaliuden viettelevä voima on valtava. ”Suomalaiset” ja ”Suomi” tai ”länsi” ja ”länsimaalaiset” alkavat tuntua luonnollisilta kategorioilta, suorastaan olennoilta, jotka kuluttavat, sotivat, päättävät asioista, hajoavat, pelaavat tai vaikkapa yllättävät talvesta.

Suomi tai länsimaat eivät toki ole imaginäärisiä yhteisöjä tai silkkaa fantasiaa. Voidaan sanoa, että on esimerkiksi olemassa löyhä, ameebamainen verkosto, joka sumeudestaan huolimatta on siinä määrin kulttuurisesti ja historiallisesti yhtenäinen, että voidaan puhua länsimaista. Mutta mikä banaalissa oksidentalismissa (tai nationalismissa) on haitallista, on siinä usein ilmenevä tarpeeton poissulkeminen ja taipumus typistää globaalit ilmiöt länsimaisiksi.

Ajatellaanpa aivan arkista uutista, jossa kerrotaan, kuinka ”länsimaisen kuluttajan” arvellaan syövän jopa 6 – 7 kg lisäaineita vuodessa. Mielenkiintoinen uutinen – mutta syövätkö esimerkiksi aasialaiset enemmän vai vähemmän lisäaineita? Ehkä he syövät vähemmän, mutta uutisessa sitä ei kerrota. Ehkä siitä ei ole tietoa tai ehkä asia ei vain ole kiinnostanut toimittajaa. Ehkä lausunnon antaja heitti summittaisen arvion, ja koska ei halunnut rajoittaa sitä suomalaisiin, mutta ei toisaalta uskaltanut puhua koko maailmastakaan, hän asetti merkitykselliseksi viiteryhmäksi ”länsimaiset kuluttajat”. Näin hän omalta pieneltä osaltaan vahvisti länsimaista yhteisöä ja samalla sulki muun – erilaisen tai yksinkertaisesti epäoleellisen – maailman pois. Nyt länsimaisia yhdistää – ja siten erottaa ei-länsimaisista ihmisistä – lukemattomien muiden poissulkevien narratiivien lisäksi myös nauttimiemme lisäaineiden määrä.

Eräässä uutisessaan Yle puolestaan kertoo, kuinka sekularisaatio eli maallistuminen ”jatkuu kaikkialla länsimaissa”. Uutinen on mitä kiinnostavin ja totta, mutta toisaalta sekularisaatio jatkuu ympäri maailmaa, joten miksi rajata viiteryhmäksi ainoastaan länsimaat. Palatakseni alun naiiviin esimerkkiini: miksi kertoa, että länsimaat kiertää aurinkoa, kun koko maailma kiertää sitä? Eikö toimittajalla ollut tietoa asiasta vai eikö muun maailman sekularisoituminen kiinnostanut häntä? Vai olettiko hän, että ei-länsimainen maailma on pysyvästi uskonnollinen eikä siellä ole syytä olettaa sekularisoitumista? Emme saa tietää, koska muu maailma ei ole uutisessa olemassa. Jos kirjoittaisin uutisen, jossa kerrotaan, kuinka ”sekularisaatio jatkuu kaikkialla Jyväskylän Tourulassa”, moni saattaisi ihmetellä nurkkakuntaista asennettani ja kysyä mitä muualla Jyväskylässä, Suomessa tai koko maailmassa tapahtuu. Miksi siis rajata yleisempi ilmiö vain ”meitä” koskettavaksi? Vastaus on yhteisöllisyyden tarve. Haluamme asioita ja ilmiöitä rajaamalla vahvistaa kulloinkin puheena olevan yhteisön olemassaoloa.

Kuva: Helmi Räisänen

Länsi on kuin etnisyys tai sukupuoli – sitä on mukava toistella

Lisää esimerkkejä banaalista oksidentalismista on suorastaan lukemattomia. Miltä kuulostaa vaikka [Hesarin uutinen](#), jonka mukaan Pohjois-Korea on suljettu ”suurimmalle osalle länsimaalaisista”? Saavatko siis muiden maiden kansalaiset marssia maahan sisään tuosta vaan? Tai kun [Ylen haastattelema](#) erikoislääkäri kertoo, kuinka ”turvotusta syntyy länsimaissa erityisesti, kun ruoassa on liikaa suolaa”. Reagoiko ei-länsimaisten ihmisten kudosten välitilat suolaan eri tavalla? Ja kun [Hesari](#) kertoo, että tyttöjen ympärileikkaus tuntuu ”länsimaisesta näkökulmasta” vieraalta, niin tottahan toki se tuntuu vieraalta myös Keski-, Etelä- ja Itä-Aasiassa, Keski- ja Etelä-Amerikassa, luoteisessa ja eteläisessä Afrikassa sekä kaikkialla muuallakin, jossa sitä ei harjoiteta. Viimeisenä, mutta ei vähäisimpänä: kun [uutisissa kerrotaan](#), että ”länsimaat” ovat ”helpottuneita Gazan tulitauosta”, tekee mieli lisätä, että mikä tahansa muukin maa on helpottunut asiasta.

Banaaleista, yhteisöjä vahvistavista narratiiveista on vaikea päästä eroon, jos nyt tarvitsekaan. Kieli vaan toimii niin. [Se runnoo kurittomana rönsyilevän, sekavan todellisuuden siistien käsitteiden alle](#), ja monet käsitteet koskevat ihmisryhmiä. Narratiivit tuntuvat niin luonnollisilta, että niitä kohtaan osoitettu kritiikki tuntuu toivottomalta. Toisaalta nykyään kiinnitetään jo huomiota joihinkin niistä, kuten vaikkapa sukupuoliin ja etnisyyteen. Enää ei puhuta niin herkästi esimerkiksi *naisministeristä* tai *somali-insinööristä*, jos määreillä ei ole merkitystä käsiteltävän asian kannalta. Samaan tyylin toivoisi informatiivisempaa ja eksklusiivisempaa otetta myös uutisointiin. Kun toimittaja kirjoittaa, kuinka [al-Qaidaa “pidetään länsimaissa vaarallisena”](#), hän voisikin kirjoittaa, että järjestöä pidetään vaarallisena – piste.

Alussa mainitun juonikuvauksen mukaan Rambo pelastaa länsimaalaisia ihmisoikeusaktivisteja Burmassa. Hyvä niin, koska ei ole väärin tuntea empatiaa länkkäreitä kohtaan. Mutta toivotaan samalla, ettei maailman rambojen tai tavallisten ihmisten länsi-puhe kasva niin voimakkaaksi, että piitataan *ainoastaan* länsimaalaisten kohtalosta.